

مشخصات لایحه

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت:

۱۲۱

شماره چاپ:

۱۲۲

تاریخ چاپ:

۱۳۸۷/۴/۹

نام دفتر:

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش:

شماره مسلسل:

۲۴۰۹۱۳۸-۳-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۸۸/۱/۲۹

به نام خدا

اظهاری نظر کارشناسی درباره:

«لایحه جرائم رایانه‌ای»

اعاده شده از شورای نگهبان

درآمد

لایحه جرائم رایانه‌ای که برای بار دوم در مهرماه ۱۳۸۷ در دستور کار کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس شورای اسلامی قرار گرفت و در زمان مناسبی به تصویب نهایی آن رسید، این بار به سرعت در صحن مطرح و تصویب شد و پس از مدتی به شورای محترم نگهبان ارجاع یافت. در تاریخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۶، شورا طی نامه شماره ۱۷/۳۰/۳۱۷۷۷، به ۱۰ مورد ایراد مبتنی بر مغایرت با موازین شرعی و قانون اساسی اشاره کرد که در ذیل به آنها، مصوبات کمیسیون و نکات قابل ملاحظه اشاره می‌شود:

ایرادهای شورای نگهبان و مصوبات کمیسیون

۱. ماده (۱۴) لایحه از این جهت مغایر موازین شرعی دانسته شده که تولید «صرف» بدون قصد ارسال و همچنین «ارسال» تصاویر مستهجن به یک مورد خاص و نه انتشار یا توزیع آنها، به‌ویژه در جایی که تصویر مستهجن «جعلی» یا غیرواقعی باشد، جرم‌انگاری شده است. جرم‌انگاری فعل «تولید» محتویات مستهجن از باب تشابه آن با مواردی چون حرمت تولید «خمر» صورت گرفته است. به‌ویژه آنکه در تبصره ماده (۱۵)، موارد مصونیت از مجازات تصریح شده بود که عبارت‌اند از: تولید با مقاصد علمی یا هر مصلحت عقلایی دیگر.

در هر حال، از باب تأمین نظر شورای نگهبان، متن ذیل به‌عنوان جایگزین صدر ماده (۱۴) تصویب شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد نخست

حذف واژگان «تولید» و «ارسال» از جزء نخست صدر ماده (۱۴): «هرکس به‌وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا حامل‌های داده محتویات مستهجن را منتشر، توزیع یا معامله کند یا به قصد ارسال یا انتشار یا تجارت تولید یا ذخیره یا نگهداری یا ارسال کند، به حبس از نودویک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا بیست میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد».

۲. بندهای «الف» و «ج» ماده (۱۹) از این جهت مغایر موازین شرعی دانسته شده‌اند که ممکن است جرم رایانه‌ای ارتکابی، به شخصیت حقوقی منتسب نباشد یا اینکه از این موضوع آگاه نباشد یا قدرت بر منع نداشته باشد. صرف‌نظر از اینکه با توجه به تصریح صدر ماده (۱۹) مبنی بر ضرورت احراز توأمان دو شرط ارتکاب جرم رایانه‌ای «به نام شخص حقوقی» و «در راستای منافع آن» و همچنین تحدید ارتکاب این جرم به افرادی که آگاهی شخص حقوقی از کردار آنها مفروض انگاشته می‌شود، با این حال، برای تأمین نظر شورای نگهبان جمله ذیل به انتهای تبصره «۲» این ماده اضافه شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد دوم

الحاق جمله ذیل به انتهای تبصره «۲»: «... و در صورت نبود شرایط صدر ماده و عدم انتساب جرم به شخص حقوقی فقط شخص حقیقی مسئول خواهد بود».

۳. تبصره «۲» ماده (۲۰) از این جهت خلاف موازین شرعی دانسته شده که اگر مدیر عامل شرکت برخلاف ضوابط شرکت مرتکب جرم رایانه‌ای متضمن جبران خسارت شود، ضمان شرکت وجهه شرعی ندارد. با توجه به توضیح بالا به‌نظر می‌رسد این ایراد نیز وارد نباشد، زیرا در صورت جمع بودن تمامی شرایط مقرر در ماده (۱۹) شخص حقوقی مسئول دانسته می‌شود و در عین حال منوط کردن احراز مسئولیت کیفری به ضوابط شرکت‌ها، که می‌تواند بسیار گوناگون باشد، موجه به‌نظر نمی‌رسد. با این حال، برای تأمین نظر شورای نگهبان عبارت ذیل به جمله نخست تبصره «۲» اضافه شد.

۴. ایراد دیگر مبتنی بر موازین شرع به تبصره «۲» ماده (۲۰) با این استدلال همراه است که اگر سبب ضمان نسبت به شخص حقوقی وجود نداشته باشد، مسئول دانستن آن موجه نیست. با توجه به عبارتی که به جمله دوم تبصره «۲» اضافه شد، این ایراد نیز رفع شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایرادهای سوم و چهارم

«تبصره «۲» - چنانچه جرم منتسب به شخص حقوقی باشد خسارات شاکی خصوصی از اموال شخص حقوقی جبران خواهد شد. در صورتی که اموال شخص حقوقی به تنهایی تکافو نکند و جرم منتسب به شخص حقیقی نیز باشد مابه‌التفاوت از اموال مرتکب جبران خواهد شد.»

۵. آوردن واژگان «وبسایت» در ماده‌های (۲۱) و (۲۸) و «IP» در ماده (۳۲) به دلیل منع به‌کارگیری عبارتهای خارجی، مغایر اصل ۱۵ قانون اساسی شناخته شد. این ایراد با اضافه کردن واژگان ذیل و قرار دادن واژگان لاتین در داخل پرانتز رفع شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد پنجم

جایگزینی «وبسایت» با «تارنما» و «IP» با «پروتکل اینترنتی»

۶. در خصوص ابهام امور واگذار شده به کارگروه تعیین مصادیق و همچنین ضوابط مقرر در مواد (۲۱) تا (۲۳) لایحه، با توجه به توضیحات ارائه شده برای نماینده محترم شورای نگهبان در کمیسیون، ابهام مذکور رفع شد و فقط در ماده (۲۱) تصریح شد که کمیته تعیین مصادیق، محتوای مجرمانه را در چارچوب قانون احصا کند.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد ششم

آوردن عبارت «که در چارچوب قانون تنظیم شده است» پس از عبارت «تعیین مصادیق موضوع ماده ذیل، محتوای مجرمانه...» تبصره «۲» ماده (۲۲) از آنجاکه مصوبات کارگروه تعیین مصادیق قابل شکایت در دادگاه دانسته نشده، مغایر اصول ۳۴ و ۱۵۶ اعلام شده است. برای رفع این ایراد جمله پایانی تبصره حذف شد.

مصوب کمیسیون درباره ایراد هفتم

حذف جمله پایانی تبصره «۲» «رای کارگروه قطعی است.»

۸. بند «ب» ماده (۲۵) با این استدلال که احتمال استفاده مباح از گذرواژه‌ها یا داده‌های تأمین شده برای ارتکاب دسترسی غیرمجاز به داده‌ها یا سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی وجود دارد، خلاف موازین شرع دانسته شده است. برای رفع این ایراد تعبیر «برخلاف رضایت او» پس از «متعلق به دیگری» آمد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد هشتم

آوردن عبارت «برخلاف رضایت او» پس از «متعلق به دیگری» در بند «ب» ماده (۲۵).

۹. بند «و» ماده (۴۱) ناظر به توقیف سیستم‌های رایانه‌ای برپایه صلاحدید قاضی رسیدگی‌کننده به پرونده، از آنجاکه احتمال دارد بدون مستند قانونی صورت گیرد، مغایر اصل ۸۵ شناخته شده است. این ایراد می‌تواند وارد نباشد، زیرا طبق تبصره ماده (۵۳) قضات مکلف شده‌اند در مواردی که این قانون راجع به ضوابط آیین دادرسی کیفری حکمی مقرر نکرده، به احکام قانون آیین دادرسی کیفری پایبند باشند. لذا خروج از قلمرو الزامات قانونی محتمل به نظر نمی‌رسد. ولی برای تأمین نظر شورای نگهبان این بند حذف شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد نهم: حذف بند «و» ماده (۴۱)

۱۰. با توجه به وظایفی که برای قوه قضائیه و وزارت دادگستری به ترتیب در اصول ۱۵۸ و ۱۶۰ قانون اساسی ذکر شده، تفویض امر تدوین لوایح و پیگیری امور مربوط به پیوستن ایران به اسناد منطقه‌ای و بین‌المللی و معاهدات راجع به همکاری و معاضدت دوجانبه یا چندجانبه در حوزه جرائم رایانه‌ای طبق ماده (۵۲) مصوب، مغایر این اصول شناخته شده است. لذا به ترتیب ذیل اصلاح شد.

مصوبه کمیسیون درباره ایراد دهم

جایگزینی عبارت «وزارت دادگستری موظف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات» با «دولت موظف است با همکاری قوه قضائیه» در ماده (۵۲).